

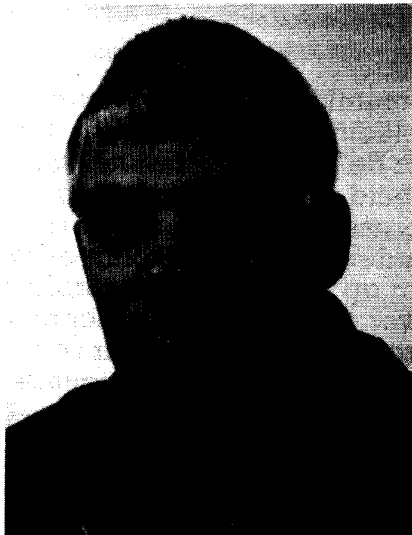
Supercolligatie

Wat de kiezers op 21 mei jl. precies heeft bewogen, is een vraag die de geoederen blijft bezighouden. Dat bij voorbeeld het CDA niet-confessionele kiezers heeft weten te trekken, dat van de twee regeringspartijen er één fors wint en de ander niet minder fors verliest en dat de PvdA op haar weg naar het politieke midden het electoraat van klein links heeft meegenomen, zijn ontwikkelingen die vragen hebben opgeroepen. De verkiezingsuitslag geeft daarop geen directe antwoorden. Hij is niet meer dan een statistiek van winnaars en verliezers. Een momentopname bovendien. Hij laat zien hoe op 21 mei 150 kamerzetels over de verschillende partijen werden verdeeld. Die statistiek scheidt duidelijkheid op het punt van de kwantitatieve machtsverdeling tussen de partijen. Maar wat, naar het oordeel van de kiezers, de inhoud van de politiek moet, kan of mag zijn en welke personele bezetting daarbij past, zijn vragen waarop de politici zelf weer een antwoord moeten geven. Het debat daarover levert opnieuw winnaars en verliezers op; ditmaal niet op direct gezag van de kiezers maar door toedoen van de politici zelf, die zich daarvoor overigens beroepen op wat de wil van de kiezer zou zijn.

Over die wil van de kiezer zijn beweringen in omloop die op niets anders lijken te steunen dan de stelligheid waarmee ze worden uitgesproken. Er zijn er ook die steunen op een combinatie van feiten uit de verkiezingsuitslag met van elders verkregen feiten, bij voorbeeld ontwikkelingen in de bedrijven, de vakbeweging of de kerken, het gedrag van scholieren en studenten, de herkomst van de mensen op de kandidatenlijsten e.d. Drie beweringen springen er naar mijn oordeel uit:

- de verkiezingen leverden een overwinning op van het 'technocratisch pragmatisme' op het populisme en op de besluiteloosheid van de overlegcultuur. Dit pragmatisme, dat met het optreden van de Commissie-Wagner voor de eerste keer een stevige voet aan de grond kreeg, heeft niet alleen school gemaakt in de bedrijven en in delen van de vakbeweging, maar ook in de drie grote politieke partijen. Alleen bij het CDA kon het echter doordringen tot het feitelijke machtcircuit. Lubbers kon daarom van dit pragmatisme de verpersoonlijking worden, wat hem en zijn partij de overwinning opleverde;
- de winst van zowel PvdA als CDA kan worden verklaard uit het feit dat de eerste haar electorale basis

P.J. Vos

heeft gezocht bij het groeiende aantal inkomenstrekkers van de collectieve sector. Voor een groot aantal kiezers in de marktsector ontstond daardoor een gat in de politieke markt. Het CDA is in dat gat gesprongen;

- de verkiezingen leverden een overwinning op van het 'individualisme' op het 'collectivisme'. Het laatste is een overblijfsel uit de jaren zeventig. De vakbeweging heeft tijdens de jongste cao-onderhandelingen nog wat achterhoedegevechten geleverd ten gunste van het collectivisme.

Van deze drie beweringen is alleen de eerste me sympathiek. Een beetje meer technocratie kan geen kwaad. Voorlopig is er geen reden tot vrees voor overdrijving op dit punt. Er zijn nog toberige, aarzelende en tot populisme neigende bestuurders genoeg.

De tweede bewering maakt me bezorgd. De mogelijkheid van zo'n opdeling van de samenleving langs de scheidslijn van markt- en collectieve sector in twee blokken met elk hun eigen politieke partij, eigen vakbeweging en zelfs eigen werkgevers(organisaties) heb ik ook in Zweden wel eens horen opperen. Maar dan als een scenario voor de lange termijn, als gevolg van de verschillen in inkomensvorming tussen de sectoren en niet omdat de bestaande partijen daar bewust naar streven. Dat zou niemand moeten willen, lijkt me.

De derde bewering kan ik niet plaatsen. Ik weet dat men tussen individualisme en collectivisme, hoe men die begrippen ook precies invult, kan kiezen. Maar ik begrijp niet waarom men dat

zou willen. Het lijkt me bovendien niet juist dat de jaren zeventig worden gekenmerkt door collectivisme. Waarschijnlijk verwacht men dan de begrippen collectieve sector en collectivisme.

In mijn herinnering kenmerkten de jaren zeventig zich door leuzen als zelfontplooiing, directe democratie en terug naar de basis. Binnen de bestaande instellingen ontstond door deze ideologie van decentralisatie een ruim empooi voor politiek ondernemerschap op basis van de vrije expressie van individuele en deelbelangen. Het centrale beleid beperkte zich tot een optelsom van de deelbelangen. Pogingen die optelsom te normeren vanuit een macro-economisch perspectief, wat met het oog op o.a. de werkgelegenheid wenselijk zou zijn geweest, stuitten af op de ideologie van decentralisering. De 'institutional sclerosis' van de jaren zeventig was gebaseerd op individualisme. Dat verandert niet door de leuze 'terug naar de basis' te vervangen door een 'terug naar de markt'. De therapie tegen sclerosis is een dosis technocratie.

Ik heb niets tegen individualisme of collectivisme, wel tegen pogingen om van dit tweetal er een te verabsoluteren. Het doet er niet toe welke. Ik houd niet van het soort samenleving dat dan kan ontstaan. Dat is mijn politieke keuze. Ik weet dat er economen zijn die anders kiezen. Voor het individualisme bij voorbeeld in de veronderstelling dat dat de markt beter doet werken. Dat lijkt me een denkfout. Maar zelfs als ze gelijk hebben blijft het nog een bijdrage in het debat van politici over wat de inhoud van de politiek moet zijn. Dat staat iedereen vrij, ook 'among economists'. Maar Jan Pen, de auteur van het aardige boekje met die titel, zou het supercolligatie noemen, iets wat buiten de wetenschap ligt. Zoiets als de inhoud van deze column dus.